Sumari

Presentació 5
Menorca, reserva de biosfera 7
Geografia i clima 9
Geologia 11
Flora i fauna 12
Història i cultura 13
La Xarxa Menorca Monumental 17
El Camí de Cavalls 17
Consells per a la preservació del medi natural 19
La pràctica del caiac de mar 19
Meteorologia per navegar 21

LA VOLTA EN CAIAC A MENORCA
Etapa 1. Maó – cala Mesquida – es Grau 26
Etapa 2. es Grau – port d'Addaia – Son Parc 34
Etapa 3. Son Parc – Fornells – cap de Cavalleria 43
Etapa 4. cap de Cavalleria – els Alocs – cala Morell 52
Etapa 5. cala Morell – Ciutadella – Son Xoriguer 60
Etapa 6. Son Xoriguer – Cala Galdana – Sant Tomàs 68
Etapa 7. Sant Tomàs – Cala en Porter – Binidalí 76
Etapa 8. Binidalí – Punta Prima – Maó 84

LA XARXA DE CICLOTURISME DE MENORCA
Consells per gaudir de la bicicleta amb seguretat 93
Seguretat vial, seguretat vital 93

Les rutes cicloturístiques a Menorca
Etapa 1. Ciutadella – Ferreries – es Mercadal (el Toro) 98
Etapa 2. es Mercadal (el Toro) – Alaior – Maó – es Castell – Sant Lluís 108

Cartografia recomanada 121
Guia de serveis i empreses 121
Transports 126
Coordinació i documentació 127
Altres fonts consultades 127
L'autor 128
Bloc de notes 129
Llegenda 141
Entitats col·laboradores 143

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

Presentació

Joana M. Barceló Martí
Presidenta del Consell Insular de Menorca

LA PRESERVACIÓ DEL TERRITORI és l'instrument essencial per a un desenvolupament durador, i per aquest motiu el Consell de Menorca posa a les vostres mans aquesta guia, que apareix com una prova més del convenciment de tots els ciutadans de Menorca de refermar l'illa des d'una perspectiva de turisme sostenible. Poder ser testimoni dels paisatges que contemplareu no es deu únicament a la bellesa natural de l'illa: també és fruit de l'esforç constant del poble, que treballa dia a dia per poder mantenir el seu patrimoni en perfecte estat. En aquest sentit, la publicació de la guia s'uneix a tantes altres mesures que, convençuts de la necessitat de mantenir un turisme actiu tot l'any, ens han de permetre promocionar el medi natural, la cultura i el patrimoni de Menorca en les èpoques de l'any en què l'afluència de visitants és menor.

El turisme sostenible és així una prioritat clara per al poble de Menorca, que sempre ha treballat per mantenir el territori en l'estat tan pur que s'observa avui. El resultat converteix aquesta illa en un racó excepcional en el món per poder fer esport en ple contacte amb la naturalesa i la mar, ambdós elements protagonistes de la gran riquesa natural que presenta. A més de mostrar-vos trajectes increïbles per recórrer Menorca amb bicicleta

o caiac, també us suggerim recomanacions pràctiques i aturades excepcionals que aniran sorgint al llarg del trajecte que hagueu decidit emprendre. Siguin quines siguin les preferències que tingueu, posam al vostre abast molt més que imprescindibles recorreguts pels màgics paratges de l'illa, ja que també són recorreguts per la cultura i la història menorquines, dels quals volem fer-vos partícips.

En definitiva, la guia que presentam beneficia el ciutadà menorquí i el visitant en la pràctica esportiva del caiac i del cicloturisme, i possibilita alhora un oci respectuós amb el medi ambient al llarg de l'any. I així és com, amb la voluntat clara d'aprofitar al màxim els paratges que amaga aquesta excepcional illa, i també amb el convenciment de poder-ho fer fomentant alhora la pràctica de l'esport i un turisme sostenible, el Consell de Menorca posa aquesta guia a la vostra disposició, perquè, independentment de la vostra edat i energia, pugueu gaudir-ne al màxim.

Joana M. Barceló Martí
Presidenta del Consell Insular de Menorca

Maó
Cala Mesquida
Es Grau

L'inici de la travessia a través del port natural de Maó i la sortida a mar oberta travessant el penyal de la Mola brinda un seguit de moments certament emocionants, ja que l'escenari conserva bona part de la grandesa romàntica de temps passats. Cala Mesquida i es Grau, amb les seves estupendes platges i cases blanques, hi donen el contrapunt.

Fitxa tècnica

Distància aproximada: 19 km (10,3 milles nàutiques)
Punts d'accés en vehicle (5): Maó (clubs nàutics), cala Teulera (carretera d'accés a la Mola), es Murtar (embarcador), cala Mesquida (embarcador) i es Grau (embarcador)
Subministrament d'aigua i menjar (3): Maó, cala Mesquida i es Grau
Enclavaments recomanables per fer-hi nit (2): cala de Binillautí i platja des Grau (base de caiacs al poble)
Enclavaments destacats (10): centre històric de Maó, illa del Rei, cala Teulera i illa del Llatzeret, penyal de la Mola, es Murtar, cala Mesquida, cala de Binillautí, punta de sa Galera i illots de s'Alqueria, es Grau i Parc Natural de s'Albufera des Grau

L'EMBARCAMENT AL PORT DE MAÓ és un d'aquells moments que no s'obliden, no sols per l'ansietat que suposa iniciar l'espectacular volta en caiac a l'illa de Menorca, sinó per la contemplació d'un escenari gairebé llegendari. Considerat el segon port natural més gros del món després del de Pearl Harbor

Port de Maó.

a Hawaii, el famós almirall genovès Andrea Doria (1466-1560) va arribar a declarar sobre ell, després d'una dilatada carrera com a mariner, que sols havia conegut quatre ports recomanables: "Juny, Juliol, Agost i Maó". Amb uns 5 km de llarg per 1 km d'ample, durant el segle XVIII va arribar a ser una de las joies de l'Imperi britànic, ja que gran part de la seva armada fondejava aquí. Fins a l'inici del segle XX, les principals rutes comercials de la Mediterrània van tenir com a escala imprescindible Maó, avui un port molt tranquil i amb una ambientació molt diferent de la dels temps en què fou lloc de pas de les majors flotes. La ciutat conserva tot l'encant menorquí, abocada sobre el balcó que domina el port. És molt recomanable ascendir fins al nucli antic per delectar-se amb els seus monuments, museus, places, miradors i ambient. Especial interès mereix el Museu de Menorca, el qual mostra la història de l'ocupació humana de l'illa a través d'una valuosa col·lecció.

Des de **l'Estació Marítima** del barri de **Baixamar**, el millor punt per embarcar requereix que ens traslladem uns metres fins als molls de l'escola del Club Marítim de Maó. Un cop al caiac, la recomanació si volem descobrir els secrets que guarda el port maonès és travessar en línia recta cap a la ribera oposada, on hi ha **l'illa Pinto**, amb les instal·lacions de l'antiga base n Hawaii aval del segle XVIII que va acollir la poderosa Armada Anglesa. Sobre el turó de Sant Antoni apareix la casa roja d'estil colonial coneguda com The Golden Farm, la qual guarda la llegenda d'haver estat lloc de trobada entre l'almirall Lord Nelson i la seva

Morella
es Caló de s'Oli
Punta de ses Àligues
Cala de sa Torreta
Cala Rambla s'Arenal d'en Moro
Cala des Tamarells
Caló de s'oli
Cap de Mestral
Illa d'en Colom
Cap de Llevant
Punta de sa Galera
Punta de Fra Bernat
Platja des Grau
Illots de s'Alqueria o Sa Cudia
Es Grau
Punta de s'Alqueria
Punta de sa Galera
es Violar
Caló de ses Màndries
Caló des Grau
ses Salvatges Fondes
Caleta de Binillautí
ses Piquetes
Macar de Binillautí
en Bombarda
s'Esquena d'Ase
sa Raconada Vella
es Pa Gros
Illots de sa Mesquida
Cala Mesquida
Torre de sa Mesquida
Punta de sa Bateria Vella
Sa Mesquida
Punta Negra
es Murtar
Cap Negre
els Escullots
ses Àligues
Punta de ses Bancades
es Freus
Punta de s'Esperó
Far de la Mola
Fortaleza de la Mola
Cala Teulera
Illa de Llatzeret
sa Sínia
Illa Quarantena
Cala Llonga
Illa del Rei
Sant Antoni
Cala Figuera
Cala Rata
sa Colarsega
Maó
Es Castell
Son Vilar
Robadones
Me-2
Me-3
Me-4
Me-6
Me-8
Me-10
Cf-2
Trepucó
Santa Cecília
Son Amat
Sínia Riera
Torrevella
Castell de Sant Felip
Cala de Sant Esteve
Sant Esteve s'Esbrufador
Fort de Marlborough
Toraixa des Pi
Toraixa de sa Figuera
Hipòdrom
Sant Llorenç
Biniarroca
Aubertones
Torre d'en Penjat
Baix d'en Jaume
Caló des Vi Blanc
ses Àligues
sa Cigonya
Trebalúger
es Pou Nou
s'Algar
Son Vidal
Rafalet
es Sòtil
Punta de Sant Felip
Sol de l'Est
es Clot
Binillautí
Binillautí Nou
Binillautí Vell
Milà
Milà Nou
Milà Vell
Estància de Milà
Algarrova
Algarrovet
Sant Isidre
sa Granja
Binissermenya
The Golden Farm
Son Granot
Son Ganxo
Son Ganxo Nou
s'Alqueria Nova
s'Alqueria Vella
es Planàs
Cala Blanca
Cala Morell
Cala Morell Nou
Cala Morell Vell
Cala Morell Petit
Rafalet Vell
Rafalet Petit
Son Vidal
Son Vidal Nou
Son Vidal Vell
Son Vidal Petit
Son Vidal Vell
Son Vidal Nou

Cala Teulera s'oculta entre el penyal de la Mola i l'illa de Llatzeret.

amant Lady Hamilton. Encarant la sortida cap a la mar, arribem a la meitat del port, a l'illa del Rei, esmentada en les cròniques històriques com el primer punt de desembarcament a Menorca del rei català Alfons III l'any 1287, inici d'una conquesta que posaria fi a la dominació àrab. Els anglesos van donar a aquesta illa el sobrenom de Bloody Island (illa de la Sang), a causa de la presència d'un antic hospital que va acollir centenars de soldats malferits. En ella també foren descobertes les restes d'una basílica paleocristiana a mitjan segle XX. A mà esquerra deixem la **cala Llonga**, amb una gran urbanització que l'envolta, i acte seguit descobrim la petita **illa Plana**, anomenada també illa de la Quarantena per estar destinada a aquesta funció des de 1490. En ella els britànics van construir-hi magatzems i cases per als passatgers dels vaixells en quarantena.

Vorejant per l'esquerra l'**illa de Sant Felipet o de Llatzeret**, contemplem un passatge obert l'any 1900, l'anomenat canal d'Alfons XII o de Sant Jordi, i fem lliscar el caiac a través d'un estret d'uns 200 m de longitud per 50 m d'amplada i tan sols 3 m de profunditat. A la sortida trobem la preciosa **cala Teulera** d'aigües cristal·lines, on fondegen habitualment els velers d'esbarjo. Damunt apareix el **penyal de la Mola**, amb la carretera d'accés procedent de Maó. Aquí podem desembarcar i ascendir a peu a visitar la fortalesa d'Isabel II, aixecada entre 1848 i 1901, la qual va funcionar com a presó militar fins a 1970. Aquesta circumstància i la seva posició de domini simbolitzen l'estigma de la permanent ocupació militar a l'illa (la visita completa requereix de-

Embarcador al penyal de la Mola.

dicar-hi unes 2 hores). Reprenent la navegació, no podíem oblidar-nos de l'impressionant recinte del Llatzeret, emplaçat damunt de l'esmentada illa de Sant Felipet, el qual va començar a construir-se el 1793 perquè hi passessin la quarantena els vaixells que es dirigien cap al litoral espanyol procedents d'Àfrica i del llevant mediterrani. Des de 1817 i fins al 1917 va funcionar com a llatzeret, i avui és propietat del Ministeri de Sanitat, reconvertit en enclavament d'estiueig per als seus funcionaris.

Torre de sa Mesquida.

L'encontre definitiu amb la bocana del port de Maó, deixant a banda i banda les torres de defensa de Teulera i de Sant Felipet, ambdues aixecades pels anglesos el 1799, ens situa tot d'una en el perímetre exterior del penyal de la Mola. Sota grans penya-segats que s'acosten als 80 metres d'alçària, abandonem la navegació relaxada i ens veiem obligats a una navegació a mar oberta per travessar la prominent **punta de s'Esperó**. Des d'aquest moment cal prendre consciència de la realitat del nostre compromís, ja que iniciem la remuntada de la costa Nord menorquina, plena d'incomptables naufragis i sempre exposada als embats marins. Efectivament, la segona tirada de l'etapa un cop ultrapassat l'històric penyal de la Mola exigeix afrontar una llarga línia de penya-segats d'uns 4 km, plena d'esculls i puntes de roca, sense cap possibilitat de desembarcament. D'aquesta manera arribem al **cap Negre** i, una mica més enllà, a les antigues barraques de pescadors **des Murtar**, poblet enclavat a sota dels penya-segats, amb una urbanització de xalets al voltant. La línia de singulars puntes i esculls s'estén 1 km més fins a la **cala Mesquida**, on malgrat la presència d'un altre conjunt de xalets, l'antic nucli de pescadors té un gran atractiu, envoltat per les aigües color turquesa. El decorat romàntic el formen un bonic illot, les antigues barraques aferrades a les roques i una dominant torre de defensa aixecada pels anglesos el 1799.

Just per darrere de la torre de sa Mesquida apareix l'esplèndida **platja de l'Arenal Gran**, protegida per un estètic penyal de 68 m d'alçària conegut com el **Pa Gros**. Aquí, la parada de rigor es fa del tot imprescindible. És molt recomanable pujar a peu fins al capdamunt de l'esmentat penyal. Als voltants es localitza un petit sistema de dunes, una zona humida que s'inunda després de l'època de pluges i el camí que va fins as Grau,

Les aigües calmades imperen a l'albufera des Grau.

El Parc Natural de s'Albufera des Grau

Després de més de vint anys de reivindicacions, el 1995 es concretava la declaració com a espai protegit i nucli principal de la reserva de biosfera de Menorca. Considerada una de las tres zones humides més importants de les illes Balears, concentra una avifauna d'uns 8.000 individus a l'hivern i d'uns 2.000 individus a l'estiu, corresponents a un centenar d'espècies diferents, la qual cosa ens dóna idea de la seva rellevància com a lloc de descans de les aus migratòries. En el seu conjunt, l'aspecte més notable és la presència d'una gran llacuna que rep l'entrada de l'aigua marina a través del canal de sa Gola, avui regulat per evitar un excés de salinitat. El recorregut pedestre recomanat s'endinsa per una zona d'arenals on cal posar atenció per no ensopegar amb algun exemplar de tortuga mediterrània. Acte seguit es travessa una fantàstica pineda, enllaçant un sistema de passarel·les i la pujada a un mirador sobre la llacuna. Es recomana telefonar a l'oficina d'interpretació del parc, ja que existeix una regulació estricta sobre les activitats recreatives. Tel. 971356302, de 8.00 a 20.00 hores.

el qual recorre els perfils de la costa seguint un tram del Camí de Cavalls. De nou en ruta sobre el caiac, les perspectives des de la mar difereixen notablement de les perspectives des de terra, si bé l'ecosistema és el mateix, penya-segats salvatges on

imperen les pissarres i les mates arbustives. Des de la mar, no obstant això, podem accedir al primer d'un seguit de conjunt de cavitats que ens trobarem durant la travessia. Ajustant la navegació entre les puntes i els esculls, descobrim una mica més enllà l'arrecerada **cala de Binillautí** (fer-hi nit és recomanable), amb presència d'una barraca (concessió privada) situada damunt de la platgeta de graves i còdols que convida a un desembarcament íntim. Des d'aquí, podem traçar una línia recta fins a la visible **punta de sa Galera**, on val la pena tornar a retallar amb deteniment els relleus costaners, delectant-nos amb un preciós conjunt format per coves, puntes i illots, poblat per les colònies de corbs marins.

L'accés a la badia des Grau a través dels **illots de s'Alqueria** suposa un perfecte colofó. Davant apareix **l'illa d'en Colom**, la qual tractarem a l'etapa següent, encara que ja podem apuntar que és la major de les illes que envolten Menorca. En aquest moment, si disposem d'un marge ample d'hores de llum, sobretot a final de primavera, podem continuar la navegació amb rumb sostingut cap al **cap de Favàritx** (a uns 5 km de distància en línia recta), a la costa del qual disposem d'estupendes cales per passar-hi la nit. No obstant això, l'opció de tancar la jornada a **es Grau**, a més de tenir la possibilitat de donar-se el gust d'un bon sopar en algun dels seus bars i restaurants, ens situa a la millor entrada del **Parc Natural de s'Albufera des Grau**. Per fer-hi nit, disposem d'un espai arrecerat i tranquil a l'extrem més allunyat de la platja local, vora el bonic illot de la **Roca des Mabres**. Aquí mateix hi ha el punt de partida d'un dels itineraris abalisats que proposen la visita naturalística a la valuosa reserva, anomenat itinerari de sa Gola (excursió a peu d'uns 45 minuts en ruta circular). En sentit invers parteix el tram del Camí de Cavalls que va fins al cap de Favàritx, per la qual cosa l'estada as Grau permet bones activitats alternatives en cas d'un empitjorament de les condicions marítimes. Aquesta tranquil·la població es va originar al començament del segle XX com a lloc de segona residència dels habitants de Maó, i ostenta una gran tradició en la pesca de l'anguila durant les dècades anteriors a la declaració del parc natural. Actualment, una família continua explotant l'anguila de l'albufera per mitjà de les arts tradicionals de pesca.